

A mecénás és a tiszteletbeli molnár

Gubicza Ferenc és Wöller István köszöntése Veszprémben

A megyében a honismeret/helytörténet két ikonikus személyisége Gubicza Ferenc és Wöller István. Mindketten az éveik száma szerinti jubileumukat ünnepelték, az előbbi a nyolcvanadikat, az utóbbi a kilencvenediket. Ők is azok közé tartoznak, akiket a jeles évfordulójukon a megyei egyesület vezetése és tagjai, barátai nem csak közös összejövetelen szóban, számos figyelmességgel, hanem az életművüket bemutató kötettel is elismerik a munkásságukat. Az ilyen, nagy megtiszteltetéssel járó jubileumi köszöntés egy évtizeddel ezelőtt, még Bándi László elnöksége alatt kezdődött, és folytatódik napjainkban is Márkusné Vörös Hajnalka elnök szakmai vezetésével.

Gubicza Ferenc agrármérnöki végzettséggel a kezdeti években több mezőgazdasággal kapcsolatos munkahelyen dolgozott, s 1978-tól 32 éven át volt a Balatonfüred–Csopak Tája Szövetkezet elnök-igazgatója. Több, a szövetkezethez tartozó térségbeli település mezőgazdálkodását irányította, s e tisztségében is meghatározó volt számára a földet művelők iránti tisztelet, és megőrizte azokat a hagyományokat, amelyeket gyermekként még ő is megtapasztalt, átélt a bakonyi szülőfalujában. A helyi múlt, a történelmi események, a falvak lakói emlékeztében megőrződött neves emberek életútja éppúgy érdekelték, mint a gazdálkodás régi eszközei, művelési formái, és azok a szokások, amelyek évszázadok alatt alakultak ki és határozták meg az emberek hétköznapijait és ünnepeit.

A helytörténettel egykori gimnáziumi történelemtanára, a veszprémi vár és a város múltját kutató Hungler József révén került kapcsolatba. Ugyanis a tanár úr többévi kutatásai alapján megírta a város török kori történetét, de a kézírata megjelentetéséhez nem talált kiadót. Amikor Gubicza Ferenc értesült a megjelentetés nehézségeiről, készséggel vállalta, hogy nagy példányszámban kiadja. Ez az általa 1986-ban megjelentetett kötet volt az első, amellyel elindult egy olyan településtörténeti könyvsorozat, amely akkor még példa nélküli volt az országban. Munkahelye, a szövetkezet pénzügyi támogatásával 2010-ig Balatonfüred és tizenegy község monográfiája jelent meg úgy, hogy e települések minden családja térítésmentesen kapott egy-egy könyvpéldányt. Ez azt is jelentette, hogy e nagy terjedelmű könyvek által Füred és a községek régi, őshonos családjai „visszakapták” a településük múltját, a „beköltözöttek” pedig megismerhették a lakó- és a munkahelyük évezredes történetét. (Ez többnyire ezer kötetpéldányt jelentett egy-egy település számára.)

A településmonográfiák többségét Veress D. Csaba írta, másokat muzeológusok, levéltárosok közreműködésével. A kötetbemutatók (amelyeken mindig részt vettek a szerzők, a települések vezetői, s nagy számban a lakosok), azt is eredményezték, hogy szélesebb körűvé vált a helytörténeti (főképpen a régi életmódot megjelenítő) tárgyak gyűjtése, és ezeket később a közösségi terekben kisebb-nagyobb bemutatókon, falumúzeumi gyűjteményekben lehetett látni.



Gubicza Ferenc

Gubicza Ferenc mecénási munkája az évek során a Bakony és a Balaton-felvidék más kistérségeire is kiterjedt. 1994-ben tagja, majd elnöke lett Keszthelyen az egyetem Georgikon Közalapítványa kuratóriumának, s e felsőoktatási intézmény jubileumára (az elődin-tézmény alapítása 200. évfordulója alkalmából, 1996-ban) kétkötetes intézménytörténeti mű, és tudós egyetemi tanárok életrajzi könyvei megjelenését segítette. Ugyancsak közreműködött ugyanebben az évben két bakonyi község, Lókút és Olaszfalu monográfiája kiadásában

1996-ban, az eddigi monográfiák sikere alapján, kezdeményezte a Balatonfüred Városért Közalapítvány létrehozását (amelynek elnöke volt 2000-tól 2012-ig). Ennek fő célja a város történetét, a helyi szőlő- és borkultúrát, egykori egyesületeit, iskoláit és neves személyiségeit (fürdőorvosokat, pedagógusokat, más szakmai és közéleti embereket stb.) bemutató könyvek megjelentetése. (E sorozat ma is folytatódik, s a kötetek száma a századikhoz közeledik.)

Tagja a veszprémi és a füredi helytörténeti egyesületnek, tiszteletbeli társelnöke az egykori középiskolája, a Veszprémi Lovassy és volt Piarista Gimnázium Öregdiákjai Baráti Körének. Alapító elnök-nagymestere a szintén általa létrehozott Balatonvin Borlovagrendnek. A borkultúra terén végzett munkájáért a Magyarországi Borlovagrendek Országos Szövetsége *Életmű Díjjal* tüntette ki. De számosan mások is elismerték a sokoldalú tevékenységét: a Honismereti Szövetségtől *Honismereti Munkáért Emlékérmes* és *Honismereti Emlékklapot*, a megyei önkormányzattól *Pro Comitatu* díjat, a keszthelyi egyetemtől, Balatonfüred önkormányzatától és Lókút községtől *díszpolgári címet* kapott.

A jubileuma alkalmából Balatonfüreden az önkormányzat hivatalában, Veszprémben a megyei könyvtárban köszöntötték, s ez utóbbin adták át számára az ő tiszteletére készült kötetet: *Hivatás és hűség. Köszöntések Gubicza Ferenc tiszteletére a 80. születésnapján*. Ebbe olyan jeles megyei helytörténet-kutatók írtak köszöntőt vagy tanulmányt, mint Márkusné Vörös Hajnalka, Molnár Judit, Gubicza Ilona, Albrecht Sándor, Bándi László, Csiszár Miklós, Földesi Ferenc, Kovács Győző Gyula, Sebő József, Somfai Balázs és mások.

Wöller István neve szinte fogalommá vált a malmászat történetét kutatók körében. S bizonyára ő az ipartörténet-kutatók közül azon kevesek egyike, aki a hivatalos munkája mellett (a veszprémi malomnál a karbantartók csoportvezetője volt, akinek mint jó szakembernek nap mint nap szerszámok voltak a kezében) hármas feladatot látott el az egykori malmok és a molnárok életútja történetének a megőrkítésében: kutatott a levéltárakban és a könyvtárakban, begyűjtötte és fényképezte a tárgyi emlékeket, tanulmányokban és könyvekben írta meg e munkája eredményeit. Az ország malmászat-történeti szakirodalmában az ő neve mellett található a legtöbb publikáció. Főképpen a Veszprém megyei, valamint az egykori zalai részek patakjai mentén működötték műszaki és termelési adatait, elbeszélte történeteit, családi irathagyatékokat, s nem kevésbé: az elhagyott, romba dőlt malmok berendezései alkatrészeit is gyűjtötte, Wartburg-jával szállítva mentette meg ezeket az enyészettől. (Műszaki végzettsége, a megmentésük iránti elhivatottsága révén néhány gépet úgy helyrehozott, hogy azok működőképesebbek lettek, s a látogatók számára, ha éppen fel akarta idézni a régi malmok világát, ott duruzsoltak a veszprémi udvarukban.)



Wöller István

Wöller István életéből több mint hat évtized telt el az egykori malmok bővületében. Szinte megszállott volt: a hétvégék, az ünnepnapok is a malmok és az egykori molnárok történetei kutatásáról, s a terepi gyűjtőmunkáról szóltak. Ezekben következetesen kitarított. Amikor az időjárás nem engedte útnak, vagy esténként is, leült az írógépe elé, és szakszerű, jól adatolt tanulmányokban, könyvekben írta meg, milyen volt az élet a patakokra épített egykori malmokban. Ezek nélkül sokkal kevesebbet tudnánk arról, hogy az akkori falvak élete hogyan és mennyire kapcsolódott a vízimalmok világához. (S vegyük hozzá: sok esetben a betyárok védelméhez is, amikor a téli fürgeteges időkben ide húzódtak be néhány napra.)

Élete legszebb időszaka az volt, amikor évtizednél is több időre megbízták az örvényesi vízimalom gondnokságával, amely egyben idegenforgalmi feladatokkal is járt: magyar és német nyelven ismertette meg a látogatókkal egy letűnt életforma világát. Mesélőkedve legendás volt az ide látogatók körében, sok külföldi autóbusz vendégeit az őt újra látni-hallani akarás öröme vezette vissza e kis malomhoz, amelyet őrlés közben is meg lehetett nézni. (A Tájak-Korok-Múzeumok Kiskönyvtár-sorozatban mindkét nyelven megjelent a malom történetét bemutató írása.)

A begyűjtött dokumentumanyagai és tárgyi eszközei nem csak a maga kutatásai számára biztosítottak forrást. Kötegni iratot adott a megyei levéltárnak és más kutatóhelyeknek, s nem csak berendezési eszközökkel, tárgyakkal, hanem szakmai tanácsaival is segítette azokat, akik felújítottak egy-egy régi malomépületet, de főképpen azokat, amelyek bemutató malmok lettek, mint például a csopaki is.

Több ezer fényképfelvétel is az ő munkájának az eredménye. Ezek főképpen a malmokhoz és Veszprém városképéhez kapcsolódnak, és külön részként tarthatók számon a portréfotói. Valamennyi olyan kordokumentum, amely ma már nem lenne elkészíthető. Több nem általa írott könyvet, tanulmányt az ő fényképei illusztrálnak.

A számos tanulmánya és könyve közül néhánynak a címe: *Vízimalmok a Tapolcán Pápától Marcaltőig, Balatonfüredi malmok, Egykori vízimalmok Veszprém megyében, Örvényes – Csepak*. De meg kell említeni még két, más témájú könyvét: az egyik szülőfaluja, Gétye monográfiája, a másik a hadinaplója: *Tizenöt évesen Németországban*. Értéktörző és továbbadó munkájához tartoznak a szakmai előadásai is, amelyeket mindig örömmel végzett – mindig népes hallgatóság előtt.

Wöller István tagja volt a veszprémi üzemtörténeti klubnak, Veszprémben az MTA Ipartörténeti Munkabizottságának, s jelenleg is tagja a megyei honismereti egyesületnek. A számos szakmai és közéleti kitüntetése között ott van a Honismereti Szövetség és a megyei egyesület elismerése, valamint Veszprém város díjai is. Szülőfaluja képviselő-testülete *díszpolgári* címmel tüntette ki.

A megyei könyvtárban megtartott, őt köszöntő ünnepségen ott volt a szülőfaluja, Gétye küldöttsége, és Talabér Lászlóné polgármesterasszony köszönte meg a faluért végzett áldozatos munkáját. Köszöntötte még Veszprém alpolgármestere, valamint Márkusné Vörös Hajnalka, a megyei egyesület elnöke, és a jubileuma alkalmára készített *A tiszteletbeli molnár – Köszöntők Wöller István 90. születésnapjára* című kötetben szereplő több szerző is. A Gubicza Ferenc-kötetnél említettek mellett Talabér Lászlóné, Ács Anna, Édes Gyuláné, Hudi József, Gy. Lovassy Klára, Rainer Pál, Szabóné Vörös Györgyi, és mindkettőjüknel e sorok írója is.

A megyei egyesület 2020-ban – széles körű összefogással –, ismét helytörténet-kutatókat köszönt majd a jubileumuk alkalmából.

Tölgyesi József